

FEKETE ÁGNES

Az újprotestáns egyházak istentiszteletéről és liturgiájáról

A mai újprotestáns liturgikus életre alapvető hatást gyakorol az amerikai kultúra. Az Egyesült Államokban a szent és a profán folyamatos keveredésben él, részben a protestáns gyökerek miatt, részben a gyökértelenség miatt. Az onnan jövő kisegyházak istentiszteletei mégis érdekes rituálékat hoznak létre. Mert a rítus mégiscsak megmarad, kitörölhetetlen velejárója a közösségi egyházi létezésnek. Erről szól ez az írás.

1. Újprotestáns gyülekezetekről szóló beszámoló

Kutatásom nyolc emberrel való beszélgetésen alapul, akik valamilyen kisegyházba jártak. Közös pont, hogy az alternatív gyülekezeti modellek iránt érdeklődnek a megkérdezettek. Mindegyik elmondta, mi az istentiszteletük menete, mi fontos számára ezekben a közösségekben és liturgiákban.

A Golgota Gyülekezetről két ember vallomása

– *K. F.:* 14 éve járok ide, szüleim és nagyszüleim baptisták. Az egyetemi évek alatt Debrecenben bekapcsolódtam egy bibliakörbe, ahova sok angolszakos barátom járt, a nyelv volt az, ami vonzott. Jó és hasznos volt, hogy minden angolul folyt ott.

A Golgota központi üzenete a kegyelem. Ugyanúgy itt, ahogy más gyülekezetekben is, van egy fő gondolat. A baptisták központi gondolata pl. a keresztség. Számomra fontossá vált a kegyelem, amiről elméletben sokat tudtam, de gyakorlatban nem.

Itt nincs igazi tagság, tehát nem tartanak számon szigorúan, most jó, hogy idejárom, de később lehet, hogy máshova fogok járni.

Az istentiszteleten félóra dicsőítés van, és egy óras a prédikáció.

Az ének néha klasszikus hangszerekkel, máskor – és többnyire – gitárral van kísérvé (sajnos). A lelkész ugyanúgy néz ki, mint bárki, nincs öltönyben. Egy pulpitus mögül beszél. Az énekeket kivetítik. Az úrvacsora az istentisztelet elején van és énekelünk alatta. Elhangzik egy buzdítás, különböző Igék hangoznak el, a megemlékezés fontosságáról és az úrvacsora jelentőségéről van szó. Aztán bárki kimehet az asztalhoz, és maga veszi el a kenyeret is a bort, amely kis műanyag pohárkákban van. Az énekeknek legalább a felét a gyülekezet fiataljai írták. Lehetnének igényesebbek, de az jó, hogy a gyülekezet tagjainak a sajátja. Lectio continua van a prédikációkban, nem hagynak ki Igéket, versről versre mennek végig a Biblián. Szerdán az Ószövetséget, vasárnap az Újszövetséget magyarázzák. A teljes Ige elhangzik így. Nekem a változatosság tetszik, szeretek katolikus, református istentiszteleten is részt venni, és az is lehet, hogy egyszer majd odajárom.

– *V. B.:* Tetszik, hogy igényes a zene, mégis lazább, rokkosabb. Magam csak régen jártam oda, most a barátnőm miatt nem járok már. Az tetszett, hogy jók voltak a tanítások, jól szerkesztett, egybefüggő beszédek.

Az istentiszteleten ki lehet menni imát kérni a gyülekezeti tagoktól. Ettől féltem először, de egyszer én is kimentem, és jó volt. Átlátható volt a liturgia. Személyes jellegű volt minden beszélgetés, minden alkalom, nagyfokú volt a bizalom. Ha az ember nem is ismer valakit, mégis itt nyitott vele szemben. Azonban sokan vannak, és az ember mégis el tud veszni. A Golgotának ma gyűjtő szerepe van. Ide érkeznek más gyülekezetből fiatalok. Körülbelül 150 ember van egy istentiszteleten, modern, amerikai a stílus, laza, szlenges a beszéd, könnyedén elpoénkodnak egymással. Jó a humora az embereknek, a lelkészeknek is, de néha ez túlzás is. Nagyon felszereltek technikailag. Friss, élő az egész.

A legnagyobb gondnak azt látom, hogy nagy érzelmi töltetet ad, utána az ember kikerül, és nem tud mit kezdeni magával. Az Úrvacsora sem tetszett, mert teljesen az egyes ember lelkiismeretére volt bízva, hogy vesz vagy nem.

– *B. P.*: Különbség van a tradicionális egyházba járó hívek és az ilyen újabb gyülekezetbe járó emberek között. Tapasztalom a különbséget a hívő és vallásos ember között. Találkoztam hívő katolikusokkal, akik képesek saját egyházuk hibáit is a Biblia fényében megvizsgálni, mégis ott maradnak. Persze, a Golgotába is becsapódnak emberek, akik – mivel ez a gyülekezet vonzza a fiatalságot – felszínes gondolkodásúak. A vonzás alapja a tradicionális elemek kihagyása. Azonban nem ez a lényeg. Amíg a hitet nem éli meg – teherként jelennek meg a liturgiai elemek. Ha van benne kitartás, megérti mi a lényeg, akkor megtalálja Istent. Bárhol. Az egyház is változik. Az egyház alapja és kulcsa a fiatalokat elérni – ebben bizonyos gyülekezetek jobbak. A Golgotában, ha odamész a lelkészhez, és megkérdezed, mi a sikerük titka, egészen biztosan ezt fogja válaszolni: Isten Igéje fényében vizsgálunk meg mindent. Számomra is ott kezdődtek a lényeges dolgok, hogy nem kezdtem vitatni, miért van csecsemő keresztség vagy miért nincs, megnéztem a Bibliában, mi van erről, és abban azt láttam, hogy általában felnőttek tértek meg. Nekem fontosabb, hogy a Biblia mit mond. Önvizsgálatot kell tartani – ha Isten ezt mondta, akkor ez van. Normál esetben egy fiatal egy másik fiatal hatására eljön a gyülekezetbe, például azért, hogy a személyisége fejlődjön. Ez nem jelenti azt, hogy aki odajár, az rögtön keresztyén ember. Én hiába jártam ide-oda, az igazi megtérésem a Szilágyi Dezső téren volt. 26 évesen. Azután elhívtak a Golgotába. Világossá vált, hogy közelebb érzem magam Istenhez ebben, és itt maradtam. Az első kérdésem az volt, mi van, ha nem a lelkész szava lesz az igaz. A lelkész is ember, és a saját életén keresztül szemlél dolgokat. Tetszett az az alázat, ahogy a golgotai lelkész azt mondta, lehet, hogy nem jól mondom, menj haza, vizsgáld meg a Biblia fényében! Az is tetszik, hogy a Bibliát versről versre tanítják. Az istentisztelet – két alappillér a dicsőítés és a tanítás. A református istentisztelet liturgiai rendjében a dicsőítés nem szerepel. Vannak énekek ott is, és a kezdetek kezdetén a dalok ugyanúgy szívből születtek. Ez egy korszakbeli változás. Ma ugyanazok az énekek már nem érződnek úgy. Én nagy hangsúlyt fektettem mindig arra, hogy a zenei rész legyen magas színvonalú. Tiszteletlenségnek éreztem, ha ez nem így van. A Golgotában – véleményem szerint - magas színvonalú a zene. A gyülekezetek megtestesítenek zenei érzéseket is. Mindenki megkapja a szabadságát, hogy ő döntse el, hogy milyen stílust szeret. Most egy érdekes változás történt a Golgota Gyülekezetben, le kellett szedni a dobot és a basszusgitárt a színpadról. A ritmus szekció visszaesett. Sima akusztikus gitár van, nincs lábdob. A lakók nehezményezték a dobot. Tudtuk azt, hogy Isten képes megáldani ezt a helyzetet is. Ha valaki azért megy el, mert más a dicsőítés, menjen el. De a dicsőítés egyenrangú a tanítással. Most kreatívnak kell lennünk.

A Szabad Evangéliumi Gyülekezetről

– *Cs. Sz.*: Az ember harmincegynéhány évesen lemond arról, hogy megtalálja az igazi gyülekezetet” – mondta, amikor kifejtette, megtalálta a helyét Monty Taylor gyülekezete. Azért tetszik, mert „megfelelő a létszám”. Körülbelül százan járnak oda. Egy érdekes eset, egy haláleset gyökeresített meg igazán ott. Akkor kerültem egy házi csoportba, amikor egy asszony éppen a halálán volt, és nagy összefogással imádkoztak érte. Ez megkapó volt a számomra. Az összetartozásnak egy megmagyarázhatatlan spirituális élménye volt. A gyakorlati módja az odakerülésnek pedig a házi csoport volt, ahova egy barátom hívott. Valójában a házi csoporthoz kapcsolódik a gyülekezet sokak számára. Nagyjából hasonló korosztály jár ide, 30 év körüliek. Monty Taylor, a vezető, tehetségesen irányítja a közösséget, bár nagyon különfélék vagyunk. Úgy vezeti a gyülekezetet, hogy ne legyen konfliktus. Leül beszélgetni az emberekkel, és kerüli a kényes témákat. Következő fő oka

annak, hogy ezt a gyülekezetet választottam, a szabadságérzés: nem kell szabályoknak megfelelni, ha nem ért egyet az ember az ottani dolgokkal, nem számít.

A zenét a gitár, furulya és szintetizátor adja. Sokféle ének elhangzik, hagyományos református énekek is, halleluják és újabbak is. Az istentisztelet elején kicsit több éneklés van, de ezen kívül nagyon hasonló minden a református liturgiához. Kb. 1 órás az istentisztelet, van textus, lectio. Az úrvacsora havonta egyszer van, kispoharakkal. Az esetek 60 %-ban Monty Taylor prédikál, a többiben mások, református laikus prédikátorok is.

A nyilatkozó Pasarétről jött el, mert összekülönbözött a lelkésszel. Akkor 20 éves volt, a lázadás korában szembe kellett kerülni valamivel. – mondja sok év után.

A pasaréti prédikáció bűnközpontú volt abban az időben. Minden kérdésre az volt a válasz, hogy a gondok oka nem lehet más: le kell tenni valami bűnt. Akkor úgy élték meg sokan, a felszabadult keresztyénség le lett blokkolva. Úgy éltem meg, hogy nem tudok fejlődni. Közben a Mekdesz-ben tapasztaltam az ökumenikus felszabadult létezését. Ezzel szemben Pasaréten nagyfokú volt a merevség. Így kerültek sokan a Dávid Kulcsa gyülekezetbe, amely akkor alapult. Nyolc évig tartott ez a folyamat, akkor a Dávid Kulcsa erőteljesen a karizmatikus irány felé indult el, két vezető, Simon G. és Győri S. erősítették ezt az irányt. Akkor úgy láttam, erre nincs szükségem. Ekkor megértettem a pasaréti vezetőket is, milyen az a jelenség, amikor valaki többre vágyik, mert szüksége van rá, de a többieknek nincs szüksége az új útra.

Monty Taylor gyülekezetében bemerítkezés van, lehetne akár baptista gyülekezet is, de a lelkész nem lenne ellene annak sem, hogy gyermekeket keresztseljék meg. A Dávid kulcsa gyülekezetben újra keresztseltek, bemerítettek már megkeresztelt felnőtteket, itt ezt nem teszik. A nyilatkozó nem merítkezett be, úgy gondolja, neki jó és elég a gyerekkori keresztség.

A Dávid Kulcsa Gyülekezetéről

– Z. N.: Jó volt a Dávid Kulcsa gyülekezetben, hogy csak annyi ember volt jelen, akik még kontrollt jelenthetnek egy ember számára. Nem vezett el senki a tömegben. Ha valaki nem ment egy héten, utána telefonáltak. Volt egy lista is, ahova fel lehetett iratkozni, ki mivel tud és szeretne szolgálni a gyülekezetben, és kit mivel lehet segítségül hívni. Akik odajöttek, mind azt mondták, a szellemi fejlődésük érdekében jöttek. Az előző református gyülekezetben bezárultak a körök, bizonyos dolgokról nem lehetett beszélni.

Az istentisztelet családcentrikus, és jó időpontban volt, vasárnap du. 3 óra. Gyerekekkel is el lehetett menni, nem kellett kapkodni, de időben hazaért az ember. Majdnem, hogy az újszülöttektől kezdve kiscsoportok voltak mindenkinek. Mindenkinek volt dolga. Forgó rendszerben tartották a gyülekezeti tagok a gyerekalkalmakat. A prédikációban mindig volt valami életszerű, a legegyszerűbb ember is megértette. Hétköznapi nyelvre fordítottak le mindent.

A rituális megjelenés szabad volt. Aki akart letérdelt, nem volt sablon. Szabadság és nyitottság jellemezte ezt a gyülekezetet. A zene változatos volt, református és katolikus énekek is elhangzottak, régiak és újak egyaránt. A zenekar hangszerelése is változatos volt. Az úrvacsora úgy ment, hogy körbe adták a kelyhet és a kenyeret, mindenki vett belőle. Szőlőlével és borral is lehetett úrvacsorázni.

– K. Sz.: A gyülekezet eredete a Jubilate Kórus. Ezt egy amerikai hölgy alapította a 80-as években. Egy Julia nevezetű nő, aki 1988-ban visszament Amerikába. Egyben ökumenikus közösség volt, katolikus, baptista, mindenféle fiatal énekelte benne, gospel stílusban. Akkor nagyon rangos kórus volt ez, a vezető miatt magas színvonalú is. A sok fellépés és a vezető spiritualitása közösséget teremtett. A vezető távozása után a „látáshordozók”, a mag újból találkoztak, és elhatározták, hogy egy gyülekezetet alapítanak.

Rákosszentmihályon konfirmáltam, de úgy, hogy hitvallásos ateista voltam. Nem derült erre fény a konfirmáció folyamán. 19 évesen elkerültem Mézes László gyülekezetébe, a szabadkeresztyén gyülekezetbe, a Szugló utcába, és ott megtértem. A Jubilate kóruson keresztül kerültem a Dávid Kulcsa gyülekezet élére. A gyülekezet alapulása körüli évek nagy nehézségeket hoztak a szabadkeresztyén gyülekezetbe. A Hit Gyülekezete ekkor kezdett nagy erővel terjeszkedésbe, tagjai jó részét más gyülekezetből verbuválta. Voltak teljes baptista gyülekezetek, pünkösdiek is, akik átmentek a Hit Gyülekezetébe. Minden áttért emberből kiűzték az előző gyülekezet démonát. Kizárólag a Hit Gyülekezete képviselte saját látásuk szerint az evangéliumot. Erre a jelenségre a kisegyházak mind válaszoltak valahogy. Vagy védekezéssel, vagy azzal, hogy felvették a tempót, és belül is egyre agresszívebb stílus lett úrrá. Ez történt a szabadkeresztyén gyülekezetben. Egyébként akik a Hit Gyülekezetéből valaha kiléptek, azoknak mind nagyon nehéz volt újra gyökeret verni, magukat megtalálni, ez a kivált Autonóm gyülekezet esetében is évekig tartott.

Ebben az időben álmodták meg a Dávid Kulcsa gyülekezetet, egy olyan közösséget, ahol emberek gyógyulnak, nem elvárásokkal találkoznak, Isten atyai szeretete áll a középpontban. A zene célja Isten dicsőítése és az imádság kell, hogy legyen. A gyülekezet megalapulásakor valóban egy tehetséges zenekar állt össze, „sokan sírtak az énekek alatt, olyan szép volt.” Ezért is lett Dávid kulcsa a választott név, hiszen ő tudott gyógyítóan zenélni a Bibliában.

A prédikációk, ha lehet, interaktívok voltak. Egy-egy kérdés hangzott el, utána kiscsoportokban beszélgettek. A prédikáció végén a lelkész felszólított mindenkit, hogy az elhangzott Ige alapján gondolja végig, Isten mit akar most vele tenni. Ekkor halk zene alatt csönd volt. A lelkész profetikus módon megfogalmazta azt, amit ő meghallott a csendben, és könyörgött konkrét betegekért.

A táborok voltak a gyülekezet kiemelt eseményei, ott gyógyulások is történtek. „Hosszabb ideig Isten jelenlétében volt a közösség” ezért belső szabadulások történhettek.

A zene változatos volt, az énekesek választottak énekeket, kb. 20 percig az elején. De a menete kialakult, először egy vidám dicsőítő, majd hitvalló, végül csendesebb imádkozó énekek voltak. Az énekek közben, illetve utána voltak a hirdetések és bizonyásgtételek, ennek kapcsán kiderült, hogy kivel mi történt? A végén elmondták a Miatyánkot.

Eredetileg kerültük a karizmatikus kifejezést a nevünkben. 1995-ben a korábbi vezető lemondott. Az új vezetők a karizmatikus irányt tartották fontosabbnak, így ez az irány folytatódott, azután ezek a vezetők is lemondtak, mert a gyülekezet így akarta. Később Szőlőskert néven működtek tovább.

Amerikában láttam számos mintát, amit felhasználtunk. Az istentisztelet időnként egy kivetített képes interjúval kezdődik, a prédikáció pedig erre az érdekesítő, témafelvezető riportra reflektál. Többször kiscsoportokká alakult át a gyülekezet. Az istentisztelet lényege, hogy Isten és az emberek szeretete valóságosan megjelenjen. „A szeretet úgy jelenik meg, ha megnyílunk egymás felé, ha megnyilatkozunk és bátorítjuk egymást.”

A gyülekezetépítés fő eleme a házi csoport rendszer. Az istentisztelet legyen minél interaktívabb, akár drámapedagógiai elemekkel vegyítve.

A református istentisztelet a nyilatkozó szerint sokszor közhelyes, szűk üzenetkészlettel dolgozik, zavaró az egyirányúság, hogy a prédikáció nem őszinte, a prédikátor nem önmagát adja. Kívánatos, hogy a prédikátor mindenkor őszinte legyen.

A Menóra Gyülekezetről

– T. K.: A zsidó misszió vonzott. Mindig érdekelt a zsidó kultúra. A liturgikus alkalmak egy bérelt művelődési házban vannak. Az istentiszteleteken nincs túlságosan kötött liturgia, szinte csak zsidó dalok hangoznak el, de azért más dicsőítő énekek is a karizmatikus zenei

közkincsből. Gitár és hegedű a kísérő hangszerek. Istentisztelet közben zsidó táncokat táncolnak. Vonzó az, hogy szabadon, mégis rendben folyik az istentisztelet. A rend, a szabadság és a spontaneitás egysége jellemző rájuk. Minden istentisztelet más. Az elején mindig ének és tánc van, utána tanítás, majd imádság. Néha közösen imádkoznak, néha kisebb csoportokban vagy egyenként. Családias a gyülekezet, több lehetőség is adott az egymással való találkozásra. Néha istentisztelet helyett kísétálnak a Szent István Parkba, mert arrafelé sok zsidó ember él.

2. Az újprotestáns istentiszteletek menetének bemutatása két példán keresztül

2.1. *Biblia Szól Gyülekezet* – Az istentisztelet elején a lelkész köszönti a gyülekezetet, és egy rövid bibliamagyarázatot ad egy pulpitus mögül, kisebb tapssal fogadják. Beszéd közben a vezető időnként elhagyja a helyét a pulpitus mögül, és sokat gesztikulál, allegorizálva magyaráz. A 20 perces előprédikáció végén mindenki ráfeleli: Ámen, majd tapsolnak. Lejön a pulpitusról a lelkész, a következő lelkész is sok szép délutánt kíván mindenkinek. Kisebb bevezetőbeszéd után imádkozik. Felhív egy fiatalembert, aki hétköznapi ruhában, farmerben van, hogy prédikáljon. Zavarodottan ki is fejezi, hogy nem a legmegfelelőbb a ruhája, hogy sajnos nem takarja el a pulpitus. Prédikáció végén hirtelen elkezdi imádkozni. Ima közben elkezdi egy hölgy andalító zenét zongorázni. Az ima végén bátorít mindenkit, hogy adja át a szívét az Úrnak. Ilyen mondatok hangoznak el: a múltkor bizonyos gondolatok a szívedben eltántorítottak, akkor ezeket most tedd le. Bármilyen lelki tisztátalanságod van, itt a lehetőség letenni. A végén így fejezi be: Jézus nevében! – majd lemegy, megtapsolják.

2.2. *Ámen Gyülekezet és Agapé Gyülekezet istentisztelete* - Duruzsoló beszélgetéssel kezdődik az istentisztelet. A gyülekezet baráti társasághoz hasonlít, mindenki megszólítja a másikat, várakozik. Általában művelődési teremben vannak az ilyen jellegű istentiszteletek, amelyben székek vannak, és ezeket egy irányba forgatják. Középen, abban a térben, ami felé fordulnak, a szakrális térben egy pulpitus található, egy felolvasó állvány, vagy kottatartó. Egy másik állványon virágcsokor van néha. Mindig van mikrofon, és mindenki számára erősen hallható a beszéd. Sok esetben szinte megszámlálhatatlan mennyiségű mikrofon „erdő” látható elől, és középen egy kivetítő vászon. A mai kor berendezései kerülnek a centrális térbe. A mikrofon szinte rituális eszközzé válik, jellemző az a tartás, ahogyan fogják, ritmikusan mozgatják stb. A lelkész, a pásztor megjelenik, és polgári, nagyon kedves köszöntéssel üdvözlí az embereket, esetleg egy-két vicces vagy informatív mondatot mond, de inkább előadó vagy tanár szerepében jelenik meg, mint egy szakrális személyében. Jellemző, hogy a köszöntésekben konkrét embereket köszöntenek, a vendégeket egyesével, és tapsolnak mindenkinek. A legtöbben öltönyben vannak, a lelkész is így, de nem mindig, néha kifejezetten lezser, fiatalos öltözetben.

Jellemzőek a hirtelen, bevezetés nélküli váltások. A lelkész egyszer csak megszólal, kiabálva pl. az Agapé Gyülekezetben: „Uram, köszönjük, hogy van hatalmad, segítségül hívjuk a Te neved, hogy gyógyítsd meg a Jutkát. Ellene megyünk a rák szellemének...”

Általában mindenki föláll az imára. A prédikációt kivéve többnyire állnak az istentisztelet alatt. A lelkész egyik kezében mikrofon van, amit közel tart a szájához, és föl-alá járkál, másik kezével gesztikulál – sok esetben, pl. Ámen Gyülekezetben. Az imádság ideje nem egy egyértelmű koncentráció, hanem közben képeket vetítenek arról, amiért imádkoznak (Ámen Gyülekezet).

Énekes vezeti be az éneket egy hitvallásra való felhívással: Most meg fogjuk vallani, Jézus, hogy te győztél. Ezután a dobok közé csapnak. Az énekek közben be-bekiabálnak egy hitvallással: pl. Jézus él! Te győztél! Az énekes a pulpitushoz áll, elfoglalja a lelkész helyét. A gyülekezetből sokan felemelik a kezüket. Sokan táncoló mozdulatot tesznek a testükkel, de a helyükről nem mozdulnak el. Az énekes tapsolásra szólítja föl a gyülekezetet. A hangszerek:

elektromos gitár, akusztikus gitár, dob, szintetizátor, hegedű, cselló. A gyülekezet a lassú énekeknél egyik oldalra, majd a másikra dülöngél.

Példa az Ámen Gyülekezetből. A lelkész bejelenti: Folytatjuk az imádatot: Fiatalok, Ti tele vagytok szent Szellemmel, gyertek ki! Itt az ideje, hogy harcba küldjünk titeket. Sorakozó, eligazítás...

Külön prédikáció a fiataloknak: Mindenféle félelem elmegy most belőletek. Mi éneklünk, odamentek olyan emberhez, akihez Isten vezet, és imádkoztok azért, hogy Isten szent Szelleme töltsen be őket... És jön Isten kenete... Uram, kérem, hogy áldd meg őket... menjetek emberekhez párosával (Egyre jobban kiabál)... higgyétek, hogy Isten tudja használni a fiatalokat... és árad a Szent Lélek, halleluja, mi pedig tovább dicsőítünk...

Olyan ének hangzik el, aminek minden sora, szinte azonos: Mily nagy Istenünk! Közben egy fiatal elkezd táncolni, balettos mozdulatokat tesz a színpadon. A lelkész időnként hátranéz, végigpásztáz a gyülekezeten, rendben mennek-e a gyülekezet vezetői által osztott áldások. Az istentisztelet alatt kisgyerekekkel ki-be járnak, némelyek állnak, mások ülnek. Kis csoportokban hátul beszélgetnek. Halk zene alatt időnként egy-egy ima elhangzik. Néha csak rövid: „Köszönöm Uram neked a szabadságot!” Az énekeket mindenki dűnyögi, de csak a mikrofonnál éneklő szólisták hallatszanak.

Az énekek közben bizonyágtételek hangoznak el, aki beszél, előre áll, de nem a pulpitushoz, hanem az elé. A Bibliából olvas fel, és nem fűz hozzá semmit. A lelkész odamegy a pulpitushoz, felolvas egy Igét. Elkezd magyarázni. Nem lehet Jézust bezárni egy skatulyába - mondja, és elő is vesz egy gyufás skatulyát a zsebéből, hogy világossá tegye üzenetét. Végig járkál föl-alá a magyarázat alatt, és közben lágy zene szól. Utána elkezdődik az úrvacsora.

Az úrvacsorában emlékezzünk Jézus halálára... – legtöbbször valami ehhez hasonlót mond a lelkész, mindenképpen az emlékvacsora jellegét hangsúlyozzák. Legtöbbször feltételeket szabnak, morális és tagságbeli feltételeket, amiket azonban nem vesznek szigorúan. „Hívom mindazokat az úrvacsorára, akik megtértetek, be vagytok merítkezve. Az úrvacsorai jegyekben Isten ereje jön. Kérem a szolgálattevőket, jöjjenek ki. Végig andalító zene szól, legtöbbször szintetizátor. Az Ámen Gyülekezetben öt öltönyös ember a szolgálattevő, valaki imádkozik: ...behozod az erőt az életünkbe... Vegyétek Jézus erejét az úrvacsorában – hangzik el a biztatás. Nincs szereztetési Ige – felolvasás a legtöbb gyülekezetben. Ha felolvasnak valamit, az mindig más.

A kenyér kiosztása: Általában kosárban előre feldarabolt kenyereket visznek körbe. A lelkésznek visszahozzák a maradék kenyereket, ő az asztalra teszi. Körbekínálja a tálát, abból vesznek a szolgálattevők

A borkiosztása: A szolgálattevő bejelentésével kezdődik: Kérlek, gyertek, álljatok föl a bor vételére – mindenki föláll, kerek tálcákon kis műanyag kupicákat visznek körbe... Mindenki maga kivesz egy kupicát. Az asztalon ott van egy nagy kehely is. Közben bármi megtörténhet, az Ámen Gyülekezetben pl. a lelkész megszólal: „Ármi, hozz ide néhány fiatal imádkozni a kosarakért.”

Az úrvacsora után gyakran egy második prédikáció kezdődik. Legtöbbször nem olvasnak elé textust. Bibliai, egyszerűsített üzenetek hangoznak a prédikáció közben, amire a gyülekezet válaszol, pl. Jézus nem maradt a sírban – mindenki bólogat. Alleluja. Időnként a lelkész is belemondja: Halleluja!

A prédikációkban audiovizuális elemeket használnak, pl. videoklipet mutatnak be. Időnként nevetségeseket is, pl. az Ámen Gyülekezetben: a lelkész feltámad – mintegy a sírből, amikor valaki azt mondja, feltámadás.

Prédikáció közben megjelenik a textus a kivetítőn. Minden beszédre jellemző, hogy a lelkész állandóan mozog. A prédikáció vége felé egyre erőteljesebben beszélnek. Amikor a lelkész bejelenti: Imádkozunk. Mindenki maga elé hajol.

Az adakozást viccesen jelentik be, egy olyan dolgot fogunk tenni, ami nem lesz a mennyben, adakozni fogunk. Az Ámen Gyülekezetben pl. a végén van a hirdetés, alatta videoklip megy. Az istentisztelet vége a legliturgikusabb, ekkorra talán elfogy a spontaneitás ereje, záróének fennállva és áldás. Az áldás kicsit a katolikus füstöléshez hasonlítható, körbejár, és mindenki felé elmondja egy feltartott kézzel, a másik kezében mikrofonnal az Igét.

Jellemző, hogy nagyon sok bibliai jellegű fordulat elhangzik. Lássunk egy csokorral: Láttam ezeken a testvéreken Isten dicsőségét. Dicsőség az Úrnak! Nagyon szeretem az Isten népét. Nagyon hálás vagyok az Úrnak. Hogy tudjunk szolgálni az Úrnak. Apáink mentek a kárhozatba. Valóban, ha most hallod az Úr szavát... Tudom, hogy Isten dolgozik az ő szívükben. Hiszem, hogy Isten él, hiszem, hogy Isten fel akarja rázni az ő népét. A Szent Szellem tud mindannyiunkat felrázni. Isten egy Igét helyezett a szívemre. Isten közel akar jönni a szívedhez. És add, Uram, hogy teljes szívvel tudjuk adni magunkat. Áldjon meg az Úr!

3. A fenti vallomások öt közös vonása

1. Nincs csend szinte soha ezeken az istentiszteleteken. Állandó vibrálás és zene, és információ, és történet várja az idelátogatókat. A figyelemfenntartás az egyik fő cél.

2. Az érzelmek központba helyezése. Néhol durván manipulatív, néhol egyszerűen kedves módon, de soha sem csupán az észre akarnak hatni ezekben a gyülekezetekben. Az emberek lelkének azt a részét szólítják meg, amit ez a teljesítményközpontú világ elnyom. Olyan hatása van az istentiszteletnek, mint egy wellness központnak, a nagy hajszában szükség van arra, hogy éppen a másik végletbe essen az ember, és semmit ne tegyen. Ugyanígy szüksége van arra, hogy ne a gondolatait ébresztgessék. Ennek a valósága jelenik meg abban a mondatban: tanítás és dicsőítés a két pillér. Magyarán a római katolikus Biblia és Szent Hagyomány - kettőssége egy újkori humanizmus formájában jelenik itt meg.

3. A gyökereknek semmi jelentőségük nincsen. A tradíció, a család senkinél nem szerepel még mellékesen sem a gyülekezethez tartozásban. Az adott pillanat szüksége, a saját lelki igény vezérelt szinte mindenkit az adott közösségbe. Mindennek a mércéje az, ami ott és akkor történik, amit a lelke diktál. A közösségi megmozdulás kínálja a szolgálatot, a felelősség is mind arra az adott esetre, és időpontra érvényes. Az ottlétük is esetleges, nem gondolkodnak nemzedékekben, most jó ott lennem, ha nem lesz jó, akkor máshova megyek. A fluktuáció nem velejáró tényező, hanem lényegi eleme ezeknek a közösségeknek.

4. Az istentiszteletekről megállapíthatjuk, hogy bár elvileg semmilyen szál nem köti össze ezeket a gyülekezeteket, mégis igencsak hasonló, megegyező a liturgiájuk és a szókincsük. Megjelentek új liturgikus eszközök, a régi rituális szavak helyett újfajta rituális szavak, melyek bár nem olyan rendezettséggel, mint pl. a misében, de jól fellelhetően ugyancsak ismétlődnek.

5. A gyülekezetek magját más gyülekezetek volt tagjai adják. Minden megkérdettnak volt történelmi vagy más egyházi múltja. Néha konfliktus, néha személyi ellentét, a jó közösség vonzása vitte oda az embereket. Budapesten a pasaréti református gyülekezet volt az egyik fő gyűjtőbázis. Onnan három hullámban is kirajzottak emberek ezekbe a gyülekezetekbe. Ezek nem statisztikai adatok, mégis valószínűsíthetőleg éppen azokból a gyülekezetekből mennek el, ahol hasonlóan modern, mai korhoz igazított, az újprotestáns teológiához hasonló gondolkodás van.

4. A zene

Joó Istvánnak a Magyar Nemzet 2008. november 25-i számában jelent meg egy cikke, melyben ezt írja. „A Golgota: laza és evangéliumi. Voltál már a Golgotában? Tök jó zene van, mindenki laza, nyugodtan lehetsz topis, jó fej amerikaiak beszélnek – ezt hallani

középosztálybeli fiatalok szájából is.” Bizonyára a pop kultúra egyfajta egyházi vetületével is dolgunk van ezekben a gyülekezetekben.

Nem szeretnénk az egysíkúság csapdájába esni – mégis a „pop” kifejezés jellemző az újprotestáns egyházi jelenségre. A pop zene egy hiányt, egy társadalmi szétszakítottságot jelentett meg, mindenki számára fogyasztható és eljátszható zene akart lenni, ugyanez történik ezeken az istentiszteleteken.

A zene az egyik legfontosabb eleme ennek a kultúrának. Az újprotestáns gyülekezetekben használt zenének már a meghatározása is nagyon kérdéses. Miféle összhangzat, miféle hangszerelés és ritmus jellemzi ezt a zenei világot? Ugyanis hogyha általában meghallgatunk egy mai pop zenét, ez mégsem hasonlít e gyülekezetek zenei világához teljes mértékben. Azt tapasztaljuk, hogy a rock és a pop zene folyamatosan 10-15 éves lemaradással jelenik meg ebben a világban. Először kicsit idegenkedve nyúlnak egy-egy újabban megjelenő zenei stílushoz, azután azonban szép lassan ezzel az idői lemaradással minden egyes új stílus otthonra talál egyházi közegekben is. Szinte meghatározhatatlan az a zenei műfaj, amit a legtöbb úgynevezett dicsőítő zenekar játszik. Először szalonzenének hinnénk, hiszen andalító, közérthető, ringató ritmusú, aláfestő, háttér hangzásra szánt ez a zenei anyag. Azonban a hangszerelés és a dalok mégsem a szalonok világába utalják ezt a zenei műfajt. Talán a beatzene kezdeti lelkesedése, a hangszerek egyszerűsége, és szinte népdalszerű terjedése szintén nem jellemző erre az anyagra.

Itt mindenképpen kell egy kis zenetörténeti kitekintést adnunk. A beat zene, és minden hozzá hasonló zene alapvetően városi jelenség. A hatalmasra duzzadt európai városokba szivárogtak be – különösen is a brit kikötővárosokba a blues és a rockandroll zenék. A nagy tömegben élő és gyökértelené lett emberek életérzésének a része volt a szórakozás vágya. A nagyvárosokba zsúfolódott emberek tömegesen vágytak arra, hogy zenét alkossanak és hallgassanak. A beat kulturális önkifejezés volt, egy nagyon széles zenei aktivitásban, népzenei mozgalomnak nevezhető jelenség. Ráadásul nyilvánvalóan sokkal színvonalasabb zene, mint a korábbi szórakoztató szalonzene. Itt tehát a már kommercializált zene és egy lázadás találkozott és egyesült. (Meg kell jegyeznünk, hogy a zene üzletiesülésében nagyon sok tény közrejátszott. Először az, hogy a kottairás ipari mértéket öltött, ez már a 19. században azt eredményezte, hogy gyakorlatilag gyártották a zenét.¹ stb.) Az árucikként megjelent szórakoztató zene jellegével szemben egy komoly és valóságos lázadás volt a beat. Azonban kisebbségből többséget csak az adott kultúra technikai és civilizációs eszközei csinálhatnak – és ezzel a „lázadás máris kommercializálódni kénytelen. – írja Ungvári Tamás a beat zenéről szóló könyvében.² Ekkor vált ketté a beat mozgalom egyik iránya kommercializálódott, és ez lett a pop, a másik tovább lázadt. A pop zenében már az utánzás érzülete van jelen, míg a beat még valami friss, és megújító szándékú zene volt. A popzene a fiatalokat is szokásokkal rendelkező, keresletet generáló fogyasztóknak tekintette. A zene átalakította az addig csak felnőttekre alapozott szórakoztatóipart. A mai hangszerekről elmondhatjuk, hogy ezek legkevésbé sem olcsó felszerelések ma már. Az a fajta minimális, lázadóan egyszerű hangszerelés már a múlté, ami a beat zenét jellemezte.

Az újprotestáns egyházzene két leginkább jellemző tulajdonságát emeljük ki: 1.Meghatározott hangszerelés, a gitár használata. Emellett szinte mindig megjelennek énekesek és a dob, illetve billentyűs kíséret. A pop zenét pedig egyfajta szentimentalizmussal fűszerelik.

2.A harmóniáról erősen a ritmus felé tolódik a hangsúly. A ritmusról megállapíthatjuk, hogy ritkán fordulnak elő nehéz ritmusképletek, jellemzően négynegyedes másodhangsúlyú dalok

¹ Oldal Gábor: Zene futószalagon Zeneműkiadó, 1981

² Ungvári Tamás: A rock mesterei Zeneműkiadó 1983. p. 27.

hangzanak el. A pop zene esetleges durvaságait lekerekítve, abból a romantikus eszközöket kiemelve egy állandó ritmikus lüktetéssel szólal meg ez a zene. Általában is jellemző a popzenére az egyenletes táncritmus, az óramű-pergése, mely kizárja a zökkenőt. Vedres Csaba katolikus zeneszerző „Mi az, hogy könnyűzene” című művében remekül összefoglalja mind azt a problémakört, ami ennek a zenének a definiálhatatlansága körül megtalálható. Azt állítja, hogy a jazz és a rock leggyengébb pontja általában éppen az alapritmus. Azonban ő is megjegyzi, hogy természetesen az igényes zenék ez alól kivételek.³

Vedres Csaba idézi Molnár Antal: A klasszikus zene az értelem zenéje is. Pontosan elmondható, matematikai logikával megérthető, mi az aranymetszés, miért és mi kerül oda, ahová, miért ismételi a szerző stb., itt sokkal több helye van a spontaneitásnak. Csupán az érzelmek fokozása kedvéért ismételnék, és nem azért, mert egy nagyobb szerkezetbe szeretnék beültetni a dallamokat. Molnár Antal említett tanulmányában egyik ismérvként említi, hogy a könnyűzeneiség attribútuma, hogy felelőtlenül érzéki alaptónusa van.⁴ A kotta sem annyira lényeges, illetve nem szükséges a pontosság a leírásban. A kotta többnyire csupán támaszpontot ad. Lehetőség van az improvizációra. Ennek persze egyik oka az, hogy ez egy élő, még nem klasszifikálódott zenei nyelv. A Barokkban is előfordult, hogy néha még a zenekarnak is számozott basszussal adták ki a kottát, mégis mindenki pontosan tudta, mit kell játszania. Több dicsőítő dalban egy basszus hangsorra épül a dal, nincs semmiféle kötelező szerkezet. Ebben a zenében a hangokat sem szükséges pontosan átadni, előfordul, hogy csúszva érkeznek meg a megadott magasságba, és ez nem minősül hibának. A dalok néha egyszerűbb, néha bonyolultabb hangsorokkal, jellemzően egyszerű hármashangzatokra épülnek. Az alpbasszus hangokat körbejárja egy dallam. Nagyon sok az ismétlés. Ezeknek a célja a lírai elmélyülés. Jellemzően az imádság idején lassú dalokat énekelnek, amikben egy-egy mondat ismétlődik, nagyon egyszerű a dal is és a szöveg is. Rengetegszer elismételnek pl. egy ilyen sort, mint „Jézus király”. A szövegek általában egyes szám első és második személyben szólnak meg, nagyon személyesek.

Ugyanakkor meg kell állapítanunk, hogy minden egyes egyházi helyzetben voltak magas kultúrájú, klasszifikálódott énekek, és volt alacsony színvonalú is. Ezekben a gyülekezetekben is többnyire megtalálható mindkét réteg.

5. Értékelés

Először zenei megközelítésben értékeljük a fentieket, mert ez az az irány, amiben a legjobban kitapintható az az egyházi mozgás, változás, aminek a tanúi vagyunk.

Mindaz, amit az újprotestáns gyülekezetekben látunk nem önmagukban kérdéses, hanem elhelyezkedésében. Fontos, hogy ne kerüljünk tudathasadásos állapotba azzal a korkultúrával kapcsolatosan, amely mindannyiunkat körülvesz. Erre egy példa a katolikus karizmatikus honlap, ahol a legteljesebb mértékben sátáninak tartják a rock zenét, miközben éppen ez az a katolikus irányzat, amely a lehető legnagyobb teret enged a misében az úgynevezett „könnyű” zenének.⁵ Itt a legnagyobb gond, amiről Vedres Csaba is beszél, a zenei nyelv kérdése. Küzd az ellen a szemlélet ellen, miszerint a tömegek és a magas művészet szembenállása legitim volna. Szerinte a magas művészet mindig is táplálkozott a zenei köznyelvből. Nem lehet egyszerűen semmibe venni azt a zenei kifejezőmódot, amiben ma az emberek élnek. Ugyanakkor idézi Augustinust, aki a korabeli virtuóz fuvolistákat még állatoknak nevezte. Azt mondta, hogy nem értik a zene lényegét. A gregorián nem azért nem lett virtuóz, mert nem voltak olyan talentumok abban az időszakban, hanem mert nem az volt az eszmény, hogy ki tud gyorsabban, egy egység alatt több hangot eljátszani. „Az egyházi és világi zene stílris

³ Vedres Csaba: Mi az, hogy könnyűzene, Kairosz kiadó, 2006. p. 42.

⁴ op. cit. p. 43.

⁵ <http://www.karizmatikus.hu/hitvedelem/teveszme-kritika-oesszefoglalo-irasok/438-rock-kor-megtekintve> 2012. január 26.

egységbe kerül. Baj ez? Igen Az egyházi zenének ugyanis nem lenne szabad a világ hangján megszólalnia, mert akkor ugyan miben különbözik tőle?... Mi következik ebből? Amíg a 11. században egyetlen jelentős zenész sem került ki a világiak köréből, addig a 18. század végére egyetlen jelentős zeneszerző sem állt egyházi szolgálatban.”⁶

Az egyház ma is, mint annyiszor történelme folyamán döntési helyzet előtt áll: Felolvad a mai kor kultúrájában, zárvány marad, egy régi korszak emléke csupán, vagy pedig képviseli Krisztus kultúrák feletti és kultúrát teremtő üzenetét.

Tisztáznunk kell egyházi identitásunkat éppúgy, mint szociális identitásunkat. Vajon miféle szálakkal kapcsolódunk mindahhoz, ami a Földön eddig történt, ami ez egyházban eddig történt? Ezeket a kapcsolatokat miféle szál köti egybe? Döntés kérdése, hogy a mai kor meghirdetett eszméje szerint a történelmietlen, az egyéni boldogulásra épülő világ részeseiként értelmezzük magunkat vagy sem. Mai nyelven megfogalmazva: Én vagyok e a világ közepe, velem kezdődik e a világ az egyházban is vagy sem?

FELHASZNÁLT IRODALOM

Oldal Gábor: Zene futószalagon Zeneműkiadó, 1981

Ungvári Tamás: A rock mesterei Zeneműkiadó 1983.

Vedres Csaba: Mi az, hogy könnyűzene, Kairosz kiadó, 2006.

Molnár Antal: A könnyű zene és társadalmi szerepe (in: Boethius boldog fiatalága, szerk.: Demény János Magvető 1989)

<http://www.karizmatikus.hu/hitvedelem/teveszme-kritika-oesszefoglalo-irasok/438-rock-kor> – megtekintve 2012. január 26.

Szabolcsi Bence: A zene történelmi hangváltásairól (in: Népzene és történelem, Akadémiai Kiadó 1954.

Hauser, Arnold: A művészet szociológiája (Gondolat, 1982.)

- megtekintve 2012 január 23.

- megtekintve 2012 január 22.

www.agapenet.hu

www.amenmiskolc.gportal.hu/

www.bibliaszol.hu/

⁶ Vedres Csaba: op. cit. p.58.